

A tall, ornate ceramic stove stands in a room. The upper portion is constructed from green glass tiles, each featuring a circular, sunburst-like pattern. This glass section is topped with a decorative crown of dark, possibly black, tiles. The lower portion of the stove is made of dark, possibly black, metal or ceramic tiles, with a small, dark metal handle visible on the right side. The stove is set against a light-colored wall, and a wooden door is visible to the right. The floor is made of reddish-brown tiles.

MESTERSÉGEK ÉS MESTEREMBEREK

Szűcs Apor keramikus és Szűcs Kenéz lakatos restaurátor

INTERJÚ SZÜCS APORRAL ÉS SZÜCS KENÉZZEL

Salamin Krisztina, Csóka Balázs

› **Édesapátok Szücs Endre építész, mégsem az ő hivatását választottátok. Hogyan alakult, hogy Aporból keramikuskályhacsempe-készítő mester, Kenézből lakatos restaurátor lett?**

Szücs Kenéz: Autókat, motorokat szereltem, megtanultam magamtól hegeszteni, amikor kilyukadt a kocsim alja. Aztán azt vettem észre, hogy egyszer csak kemeceajtókat kellett hegeszteni. Édesapám, aki szenvedélyesen gyűjti a régiségeket, talált néhányat a vásárban, és kérte, kicsit pofozzam őket helyre, hogy beépíthetőek legyenek. Autodidakta módon fogtam hozzá, mindent mester nélkül, teljesen magamtól tanultam meg.

Szücs Apor: Gyönyörű műtárgyak között nőttünk fel, totyogós korunktól vásárokból jártunk. Míg más gyerek játszótérre járt az édesapjával, mi felmérni és művezetni mentünk. Bejártuk az egész Kárpát-medencét. Láttam, hogyan újulnak meg a dűledező romok. Míg más család leért a Balaton-

ra 2-3 óra alatt, ez nekünk egy egész nap volt. Kezdtek a soponyai kastélynál, folytattuk a litéri körkápolnátnál, majd következett mondjuk egy dörgicssei parasztház felmérése. Ha nem akartunk unatkozni a kocsiban, akkor inkább megfogtuk a mérőszalag végét, játszottunk az építkezéseken. Tehát ez csecsemőkorunktól beleivódott a mindennapjainkba. Építő, alkotó emberek között nőttünk fel. Mindeközben nagyon sok mesteremberrel találkoztam, jártam kovácsműhelyben, találkoztam fazekassal, asztalossal, szobrásszal, restaurátorral.

› **Apor, a névjegykártyádon az áll, hogy fazekas, restaurátor, kályhacsempék és egyéb díszműtárgyak készítője. Ez mit takar pontosan?**

Szücs Apor: Érettségi után a Budapesti Történelmi Múzeumban dolgoztam, ahol ásatási anyagok feldolgozását végeztem. Az őskortól a háború előttiig bezárólag régészeti kerámiákat restauráltunk. A múzeumban lenyűgözött a kályhacsempe-gyűjtemény, amivel volt szerencsém nekem is dolgozni. Így kedvet kaptam a csempekészítéshez. Utána kijártam a fazekasiskolát, népi fazekaságot tanultam, majd jöttek az inasévek, Nagy Zoltán sárszentlőrinci fazekas barátomnál, ahol is megismerkedtem a népi csempekészítéssel. Mindent úgy próbáltunk csinálni – teljesen tudatosan –, mint fazekas elődeink. Izgalmas utazás volt Sabján Tibor (néprajzos, számtalan kályhás könyv szerzője) könyvei alapján kályhákat készíteni 21. sz.-i otthonokba; legyen az korongozott szemes kályha a Balaton-felvidékről, vagy éppen egy csempekályha Kalotaszegről.

› **Ha jól értem, akkor régi kályhákat rekonstruáltatok?**

Szücs Apor: Igen. Ennek során az agyagot már nem mi bányásszuk ugyan, és az égetőkemencénk is elektromos. Fadúc (sablon) helyett mi gipszet használunk, amit fafaragó szerszámokkal ugyanúgy negatívba faragunk, mint mestereink. A többi szerszám szinte ugyanaz.

Dunántúli szemeskályha részlete

› **Ezek szerint nem is távolodtál el annyira a műtárgyak világtól.**

Szücs Apor: A budai Várban eltöltött három év nem múlt el nyomtalanul. A barátságokon túl évekké később közös munkák is születtek. Egy középkori és egy török kori kályhát építettünk, felerészét műtárgyakból, és kiegészítésként az általam készített csempékből. Ez egy igazi régész-restaurátor-kályhás-fazekas koprodukció volt. Büszke vagyok rá, szerintem nagyon jól sikerült.

› **A kályhakészítés technológiája mennyit változott a középkor óta?**

Szücs Apor: Volt szerencsém Dörgicsén egy kétszáz éves préházban 1880-as felirattal, eredeti állapotában megmaradt szemes kályhát helyreállítanom, restaurálnom. Ennek a kályhának a madaras csempéjét én is kifaragtam. Ez a csempe díszíti az én megrendelőim otthonát is. A budai Várban készített középkori kályhám a madaras csempéken kívül pontosan ugyanúgy nézett ki, ugyanaz a forma, ugyanazok az arányok, csak eltelt pár száz év.

A középkorban azért találták ki a kályhaszemeket, hogy megnöveljék a hőleadó felületet, tehát azoknak van egy mélységük. A füstjáratok feltalálásával a kály-

▲ Dunántúli szemeskályha eleme

ha tömegét növelték meg. Már nem volt szükség az akár 30–40 cm öblös, mély csempékre. Az én szemes kályháim kb. 7 cm mélyek, ezekben már füstjárat van – 19. sz.-i elődeik járat nélküliek voltak. Fontosnak tartom másolni, megőrizni ezeket a mintákat. Formáját tekintve is próbálom megtartani az eredetit. Felújított parasztházakban ez sikerül is. Új építésű, tágasabb nappalikban már formailag is más kályhákat építünk Kókai Árpád kályhás mester barátommal, de a csempékészlet ugyanaz. Ezek már jó hatásfokú, korszerű tüzelőberendezések.

› A különböző tájegységek kályhái egyértelműen felismerhetők?

Szűcs Apor: A Kárpát-medencében minden tájegységnek megvolt a külön kályhacsempestílusa. A Dunántúlon szemes kályhákat készítettek, madaras csempékkel, ezeknek különböző formái voltak. A Sárközben lehetett akár fekete alapon sárgával, vörössel írókázott. Ez a Balatontól északra lehetett csak sima zöld, vagy a zöld színnek világosabb és sötétebb árnyalatai, vagy Mohácson ugyanaz a kályhaszem sárga színű volt, írókázott madárkával. Az Alföldön, ahol a török uralom a legnagyobb pusztítást végezte, ott kemencéink vannak, nincs kályhacsempé-kultúra. Megszűnt a nagy tudást igénylő mázascsempékészítés. Később, amikor már virágzott a fazekasipar ezen a vidéken is, az alföldi ember továbbra is kemencéket épített, ragaszkodott ehhez az ősi formához. Ez lett a magyar puszták egyik jelképe, népszerűsége máig töretlen. Erdélyben csempekandallók voltak, minden tájegység, minden fazekasfalú saját, jól elkülöníthető mintavilággal rendelkezett. Ezek a kedvenceim.

› Jelenleg mivel foglalkoztok?

Szűcs Apor: Bár lenyűgöznek a királyi paloták díszes, nagyon mives csempéi, a középkorból mégis a magyar népi fazekások 18–19. sz.-i munkái állnak közelebb a szívemhez. Aki már járt Édesapámnál, az láthatta, hogy csempegyűjteménye ezt a korszakot szinte teljesen átöleli. Közös gyűjtöttünk vásárokon, padlásokon, majd együtt tisztítottuk, ragasz-

Dunántúli szemeskályha

tottuk őket. Sok esetben még felállítva, működés közben is láttunk ilyeneket, eredeti helyükön. Mintha ottfelejtették volna őket a 19. sz.-ból. Erdélyben sok ilyet láttunk a 80-as években, de még később is. Ezeket a műtárgyakat másolom, faragom újra a motívumokat. Ilyen kályhák kerülnek megrendelőim nappalijába – kicsit újragondolva.

Szűcs Kenéz: Csak restaurálással kezdtem, semmi mást nem csináltam, nem gyártottam új kemenceajtókat, és ahogy ezek kezdtek kikopni meg elfogyni, kénytelen voltam a nagyobb vagy szebb darabokat lemásolni. Most már 90 százalékban újakat gyártok, és ha valamit még sikerül találnom, akkor azért még restaurálok, de tevékenységem egy kicsit átfordult az új dolgok gyártásába.

› Aporral mindig együtt dolgoztatok, vagy önálló munkákkal is megtalálnak? Van még, aki ma kemencét épít?

Szűcs Kenéz: Túlnyomórészt ma kerti kemencékhez gyártok ajtókat. A megrendelők kisebb százalékára személyesen keres fel, a nagy részük a honlapon talál meg, és postázom a kért ajtókat. Az utóbbi három-négy évben elég rohamosan növekszik a piac, majdnem megduplázódott a kemenceépítések száma.

Kalotaszegi kályha

› Ezek főként szabadtéri kemencék?

Szűcs Kenéz: Igen, inkább szabadtériek. Az a baj, hogy nagy területre van szükség a búbos kemencéhez, ha kényelmes padka is kell hozzá, az elég nagy helyet kiharap a házból, úgy-hogy azt kevesen engedhetik meg maguknak. Egy takaréktűzhely kisebb helyen is elfér, úgy 130 x 70 cm is elég neki. A szabadtéri medencék építéséhez az emberek annyi dolgot találnak az interneten, hogy csak egy kis bátorság és anyag kell hozzá. Hát a kemencének is ez a lényege. Igazából nincs mit elrontani, nem fog szétesni. Vagy ha szétesik, újra lehet rakni. Ha jól bevakolják, az sem látszik, ha megpedezik. Ha szerkezetileg meg tudja az ember úgy csinálni, hogy ne essen szét, akkor annak működni kell, hacsak nem rossz anyagokat használ hozzá.

› Apor, jelenleg milyen termékeid keresettek?

Szűcs Apor: Mostanában kevés kályhát készítek. De nem áll szándékomban felhagyni vele, csak kicsit változtatok az elképzeléseimen. A gazdasági válság alatt nem törték rám az ajtó csemperendelésekkel, így ki kellett találnom valami olcsóbb, populárisabb terméket, mint például a kerámiavirág, hűtőmagnes, vagy az esküvői vendégajándék. A Balaton-fel-

vidéki ajándéktárgyaimra Káli-medencei vakolathímeket faragtam meg. Az esküvői ajándék mintájául egy 19. sz.-i mángorló mosófa (faragott szerelmi ajándék) szolgál. Életfákat, régi magyar díszítményeket csempészek olyan otthonokba is, ahol ez nem a lakáskultúra része.

▶ **A kályhamegrendelések hogy jöttek?**

Szűcs Apor: Kezdetben Édesapám Balaton-felvidékre tervezett házaihoz Balaton-felvidéki szemes kályhákat készítettem. Sokan eljöttek hozzánk Szentbékállára, és látták apukám fűtőművét, ami egy kályha-kandalló-csikótűzhely egyben. Mondhatom, mindenkit levett a lábáról. Sok kályha született a Mérműn, Édesapám építészirodáján keresztül. Most már sok a saját megrendelés, de az egykori építészvándorok is hoznak munkákat, iskola -, ahol ez nem volt megszokott.

▶ **Hányan dolgoztok a műhelyben?**

Szűcs Apor: Ritkán segítenek be nálam a műhelyben, Kenéznel inkább.

Szűcs Kenéz: Nálam is csak hetente egy, néha két napot, mondjuk nyáron. Azért októbertől februárig jóval nyugalmasabb időszak van.

▶ **Magyarországon, vagy egyáltalán Európában mennyire jellemző, hogy egyedülálló mesterek vagy kis manufaktúrák készítenek ilyen tárgyakat?**

Szűcs Apor: Az a műfaj, amit én csinállok, magányos farkasoknak való. Igazából azt a filozófiát próbálom követni, amit

a mesterem, többek között ezért is dolgozom egyedül. Amit meg tudok oldani, megcsinálom. Ha ki kell adnom a munkát, esetleg bonyolultabb sablont csináltatni, akkor az már nem én vagyok. Én szeretem egészben átölelni a munkafolyamatot, nem akarok kiesni belőle. Ha erre van igény vagy kereslet, akkor én ezt csinálom szívesen. Gyárat nem akarok alapítani, az egy más műfaj. A kézi munka esetlenségét, báját egy gép nem tudja visszaadni. Korongozom a kályhaszemeket, kézzel öntöm a mázat. Ha akarnám, se tudnám úgy leönteni a csempéket, hogy ugyanolyan zöldek legyenek, mindegyiknek van egy játéka. Ez adódhat abból is, hogy nedves, esős időben ugyanaz a csempe máshogyan szívja be a mázmasszát. Minden kályhánál megvan a helye a sötétebb és a világosabb csempéknek is. Nem mindenki érti a színárnyalat-különbséget. Akik ezt nem tudják elfogadni, azokat a megrendelőket én elveszítem, de ők tudnak választani a gyári, gépekkel készült csempékből, amelyek jó esetben egyszínűek lesznek.

▶ **A vasalatokon lehet alakítani, vagy az egy tökéletes technológia, amin már nem érdemes változtatni, fejleszteni?**

▲ Dunántúli szemeskályha eleme

Szűcs Kenéz: Szerintem tökéletes technológia. Én kicsit attól félek, hogy Nyugat-Európában szinte egyáltalán nem adunk el semmit, mert olyan szigorú előírások vannak a beltéri tüzelőegységekkel kapcsolatban, hogy olyan elvárásoknak, szabványoknak kellene megfelelni, amelyeket tényleg csak egy gyárban lehet megcsinálni. Ha meghirdetek egy elkészült szép százéves sparheltet, és jelentkezik egy német vevő, ő szeretné tudni, hogy milyen megfelelőségi nyilatkozattal rendelkezem, mekkora helyiséget fűt be a kályha, és hány kW-ot, óránként hány kiló fát tüzel el, mert különben ő nem fogja tudni berakni a házába a sparheltet. A legutóbbi restaurált munkámat Székelyudvarhelyre viszik el, és boldogan fogják használni száz évig, ha megengedik.

› **A nemrég átadott kispesti piacon is megjelennek a munkáid. Pontosan mit készítettél?**

Szűcs Kenéz: Reklámtáblákat készítettem a vándorépítések tervei alapján, azokat megvalósíthatóvá alakítva... Az,

amit elgondolsz, és szépen néz ki egy papírlapon, ha egy lemezből elkezdted kivagdosni, szerkezetileg nem tartja meg magát. Az én feladatomban csak a finomhangolás volt, hogy a rögzítés jól nézzen ki – a funkcionalitás és az esztétika házasítása.

› **Vannak új, általad kitalált ajtómintáid?**

Szűcs Kenéz: Sajnos szűkült a mintáim köre, mert formavilágát tekintve csupán 8-10 különböző ajtót gyártok. Próbáltam a legszebbeket összegyűjteni. Az ország északi vidékén, vagy az osztrák–magyar határrészen olyan szépek voltak a takaréktűzhelyek tartozékai, hogy nagyon sokat gyűjtöttem belőlük. Amikor ezek elfogytak, akkor megpróbáltam lemásolni őket, és azokat a motívumokat hoztam át a mostani ajtóimra. Ezek most már szinte teljesen elfogytak, hiába mennék ki az Ecserire vagy a pécsi vásárra, már nem találni régi tűzhelyeket. Még 10-15 évvel ezelőtt csak abból meg tudtam élni, hogy minden hónapban elmentünk Pécsre, a fekete-tavi vásárra, akár Debrecenbe a kereskedőkhöz, vagy

a cigányok hívtak, hogy éppen most bontottak, és találtak régi ajtókat.

› **Jársz még ezekben a vásárokbba?**

Szűcs Kenéz: Erdélybe még néha ki szoktam menni. Kicsit rongyos piac lett belőle, de azért még van egy kemény mag a híd túloldalán. el.

› **Nem gondoltál arra, hogy áttérj a modernebb tűzhelyek felújítására, vagy mindenképpen szeretnél megmaradni a régi formavilágnál, a régi dolgoknál?**

Szűcs Kenéz: Maradnék a régi dolgoknál, mert azok tényleg szépek voltak. Egyelőre még nem látom a szépséget a hatvanas években, bár mind a mai napig gyártják ugyanazokat a sparhelteket. Meg lehet venni a Salgó boltban fehér színben, egyébként meg kezdik vinni Olaszországba. Megvan a „retróbája”, bár szerintem minden szépség elveszett róla.

› **Azt mondtátok, hogy a nyugat-európai terjedést megölik az előírások. A nálunk gyártott kézműves fali csempék itthon nagyon drágák, ugyanakkor Nyugat-**

▲ Szentbékaklla takaréktűzhely és kandalló

Európában meg Ázsiában feleannyiba kerülnek. Egyedi kézművestermékekkel sem tudtok tőlünk nyugatabbra megjelenni?

Szűcs Kenéz: Ez működhetne, ha mondjuk egy osztrák másképp viszonyulna a saját falujában lévő, drágán dolgozó mesteremberhez. Mert ő inkább megveszi azt, a saját kézműves termékét. Ezáltal – nagyon helyesen – fenntartja azt a kézművesipart. Ott is vannak gyári kályhák, de ugyanúgy vannak manufaktúrák is. Nem jártam még ilyenekben, de látni, hogy vannak, és nagyon drágák, mégis ragaszkodnak hozzájuk. Miért is venné meg a magyar motívumos kályhacsempét az osztrák hegyi faluba?

> A gyerekeiteket be tudjátok vonni a munkáitokba, át tudjátok adni a tudást?

Szűcs Kenéz: A kicsi érdeklődik, de a nagy nem nagyon. Amikor akkora voltam, mint ő, már mindent szétszedtem, jó esetben össze is raktam... Ő semmihez sem nyúl hozzá, nem szereti. A kicsit azért be tudom vinni a műhelybe barkácsolni, szeret ott festegetni, meg segít csiszolni, be tudom vonni a kisebb munkákba.

> Jársz még ezekbe a vásárokbá?

Szűcs Apor: A gyermekeim, bár nagyon érdeklődnek, hogy mit csinálók, mivel még kicsik (5 és 3 és fél évesek), a műhelyembe nem jöhetnek be, a mázak és

▲ Restaurált takaréktűzhely sütő

az egyéb veszélyes anyagok miatt. Az óvodás kislányom kezűgyessége nagyon jó. A szabadidőmben, amikor barkácsolok, vagy szerelnem kell valamit, abban a kisfiam is szívesen részt vesz a saját szerszámosládájával.

▲ Restaurálás előtt és után

▲ Kemenceajtó rézdísszel ▲

TRADITIONAL CRAFTSMEN – A CONVERSATION WITH MASTER POTTER APOR SZÜCS AND LOCKSMITH AND RESTORER KENÉZ SZÜCS

Apor Szűcs, master potter and stove tile maker, and Kenéz Szűcs, locksmith and restorer grew up among beautiful works of art. While an average family reached Lake Balaton in 2 or 3 hours, the Szűcs family took all day long, because their father, architect Bandi Szűcs, frequently stopped to supervise a design or to assess a house. Since they didn't want to die of boredom in the car, they grabbed one end of the measuring tape or played at the construction sites. Watching ruins come alive again was part of their life since their earliest childhood. They grew up among builders and creators, and have met a great many craftsmen in the process. Both of them went on to choose, and master, a profession according to their interests and strongest talents.